

О Н О В Л Е Н А І Н Ф О Р М А Ц І Я Щ О Д О С И Т У А Ц І Ї У С Ф Е Р І П Р А В Л Ю Д И Н И В У К Р А Ї Н І

1 серпня – 31 жовтня 2020 р.

Загальний огляд

Оновлена інформація стосується ключових змін у ситуації у сфері прав людини в Україні, зокрема на території, яка контролюється озброєними групами, а також в Автономній Республіці Крим та м. Севастополь, Україна, тимчасово окупованими Російською Федерацією (Крим). Інформація стосується періоду з 1 серпня по 31 жовтня 2020 року. УВКПЛ опублікує свою регулярну піврічну доповідь, що охоплює період із 1 серпня 2020 року по 31 січня 2021 року, в березні 2021 року.

Труднощі з перетином лінії зіткнення на сході України та адміністративного кордону (АК) з Кримом, зокрема через обмеження, що перш за все пов'язані з COVID-19, вплинули на реалізацію прав, включаючи права на свободу пересування, сімейне життя, освіту, працю, належний рівень медичної допомоги та соціальний захист. Пандемія COVID-19 та пов'язані з нею заходи реагування, запроваджені Урядом, позначилися на дотриманні прав людини по всій країні, зокрема у сфері економічних та соціальних прав. Хоча оновлена інформація містить деякі відомості щодо цих проблем, УВКПЛ опублікує спеціальну тематичну доповідь про вплив COVID-19 на дотримання прав людини в Україні у грудні 2020 року.

ММПЛУ зафіксувала випадки свавільного затримання на території, яка контролюється Урядом, та Російською Федерацією в Криму, а також випадки тримання під вартою без зв'язку із зовнішнім світом на території, яка контролюється озброєними групами. Крім того, відправлення правосуддя на території, яка контролюється Урядом, на території, яка контролюється озброєними групами, та в Криму супроводжувалось низкою проблем, включаючи затримки у розгляді кримінальних справ, пов'язаних із конфліктом, у материковій частині України, а також повідомлення про втручання російських судів у діяльність адвокатів у справах, пов'язаних із Кримом.

Запізніле рішення Центральної виборчої комісії від 8 серпня 2020 року про неможливість проведення місцевих виборів у деяких частинах Донецької та Луганської областей викликало занепокоєння щодо позбавлення права голосу. Передвиборчий період відзначався посиленням насильства щодо певних політичних суб'єктів та їхньої власності, а також нападами та риторикою ненависті, спрямованими на лесбіянок, геїв, бісексуалів, трансгендерів та інтерсексуалів (ЛГБТІ), ромів та бездомних людей. Загалом, вибори, що відбулись 25 жовтня, були мирними.

ММПЛУ схвалює всеосяжний процес, ініційований Урядом для розробки Національної стратегії у сфері прав людини та відповідного Плану дій на 2021-2023 роки, та вітає створення парламентської робочої групи для розробки законопроекту про права національних меншин.

Чоловік із с. Гладосове (1 км від лінії зіткнення) пояснює, що його сім'ю перевезли до с. Новолуганське в рамках проекту НУО «Проліска» щодо переселення сімей з дітьми подалі від лінії зіткнення. Він залишився в селі, щоб доглядати за майном сім'ї.

Ведення бойових дій та захист цивільного населення

У період з 1 серпня по 31 жовтня 2020 року ММПЛУ не зафіксувала жертв серед цивільного населення внаслідок активних бойових дій, а також пошкодження цивільних об'єктів (за винятком житла цивільного населення, яке ММПЛУ не документує). Схвальне скорочення кількості жертв серед цивільного населення можна пояснити запровадженням посиленого режиму припинення вогню, прийнятого Тристоронньою контактною групою в Мінську, який вступив у дію 27 липня.

Однак були зафіксовані жертви серед цивільного населення в результаті інцидентів, пов'язаних із мінами, та поведінням з вибухонебезпечними пережитками війни (ВПВ). З 1 серпня по 31 жовтня ММПЛУ зафіксувала 24 такі жертви: двоє вбитих (чоловіки) та 22 поранених (16 чоловіків, чотири хлопці та дві жінки). Дев'ять із них були зафіксовані на території, яка контролюється Урядом, а 15 – на території, яка контролюється озброєними групами.

Місцеві та центральні органи влади, та інші уповноважені органи повинні скористатися покращенням ситуації в плані безпеки для розширення надання критично важливих послуг 600 000 осіб, які, за оцінками, проживають безпосередньо поруч із лінією зіткнення (з обох сторін), включаючи забезпечення функціонування громадського транспорту, постачання електроенергії, води, та якісного медичного обслуговування. Ці послуги є ще більш важливими у світлі погіршення ситуації, спричиненого пандемією COVID-19.

Вплив обмежень, пов'язаних з COVID-19, на свободу пересування

Група людей застрягла в «сірій зоні» перед КПВВ «Оленівка». Люди цілий день стояли під палючим сонцем без води та їжі.

Труднощі, від яких потерпає постраждале від конфлікту населення на сході України, як і раніше ускладнюються через COVID-19, зокрема, через обмеження свободи пересування в зоні конфлікту та через лінію зіткнення. Протягом звітної періоду лише два контрольні пункти в'їзду-виїзду (КПВВ) були частково функціонуючими: у Станиці Луганській (Луганська область) та в Новотроїцькому (Донецька область). Кількість перетинів через КПВВ в обох напрямках зменшилась із середньомісячного 1 млн. у січні та лютому 2020 року до 81,000 у серпні 2020 року та 86,000 у вересні 2020 року. Через закриття КПВВ у Станиці Луганській у другій половині жовтня загальна кількість перетинань скоротилася до 21,300. Таке суттєве скорочення фактично перешкоджає доступу уразливих категорій населення до освіти, сім'ї, працевлаштування та пенсій, та впливає на реалізацію не лише права на свободу пересування, але прав на сімейне життя, освіту, працю, охорону здоров'я та соціальний захист.

Алла, 85-річна жінка з інвалідністю, була вимушена поїхати на територію, яка контролюється Урядом, щоб відновити свою втрачену пенсійну банківську карту. Вона застрягла в «сірій зоні», оскільки не мала смартфона для встановлення програми для самоізоляції «Дій вдома», необхідної для в'їзду на територію, яка контролюється Урядом.

У цьому контексті ММПЛУ вітає рішення АТ «Ощадбанк» щодо продовження терміну дії банківських карток ВПО-пенсіонерів до 1 січня 2021 р. Пенсії накопичуватимуться, і пенсіонери зможуть отримати їх пізніше, без необхідності перетину лінії зіткнення перед новим роком для підтвердження реєстрації ВПО (яка необхідна для продовження терміну дії карток). Таким чином вони зможуть уникнути жорстких умов перетину, потенційної неможливості повернутися на територію, яка контролюється озброєними групами, і зайвих ризиків інфікування COVID-19. У якості сталого рішення, ММПЛУ повторює про необхідність остаточно відокремити виплати пенсій

від реєстрації в якості ВПО, як це передбачено законопроектом № 2083-д, який вже рік очікує розгляду Парламентом.

У Криму органи влади Російської Федерації продовжували вживати нормативних заходів реагування на пандемію COVID-19, які фактично обмежили свободу пересування громадян України через АК. За деякими винятками, громадянам України, які не мають паспортів Російської Федерації або дозволів на проживання в Криму, було заборонено в'їжджати на територію півострова, тоді як громадянам України з паспортами Російської Федерації, яких таким чином органи влади Російської Федерації в Криму вважають громадянами Росії, було заборонено виїжджати з Криму на материкову Україну.

В якості заходу в галузі охорони здоров'я, спрямованого на стримування поширення COVID-19, Уряд України тимчасово закрити усі три пункти пропуску на АК з 8 по 28 серпня. Винятки щодо в'їзду в Крим були зроблені для осіб, які мали зареєстроване місце проживання на півострові, а щодо виїзду з Криму – для осіб, які мали зареєстроване місце проживання на материковій частині України. Крім того було дозволено перетинати АК з «гуманітарних причин». Однак ММПЛУ отримала достовірну інформацію з багатьох джерел, яка вказує на те, що органи державної влади України не завжди застосовували «гуманітарні причини» послідовно і прозоро.

Принаймні деякі обмеження свободи пересування, запроваджені, зокрема, Російською Федерацією, не лише видаються непропорційними та надмірними, але також призвели до порушення доступу до освіти, медичної допомоги та сімейних зв'язків.

Права на житло, землю та майнові права

Другого вересня Кабінет міністрів вніс зміни до Постанови № 947 щодо порядку отримання компенсації цивільними особами, житлові будинки (квартири) яких були зруйновані внаслідок бойових дій на сході України. ММПЛУ вітає внесені зміни та закликає до їх невідкладного запровадження, оскільки бюджетні кошти у розмірі 20 млн. грн. (приблизно 715 тис. дол. США), виділені на другу половину 2020 року, залишаються в основному невтраченими. ММПЛУ також закликає Уряд виділити достатнє фінансування для виплати відповідної компенсації у 2021 році.

Право на фізичну недоторканність

ММПЛУ продовжувала користуватися безперешкодним доступом до офіційних місць тримання під вартою на те-

риторії, яка контролюється Урядом, що дозволило проводити конфіденційні інтерв'ю із затриманими у зв'язку з конфліктом. На території, яка контролюється озброєними групами, ММПЛУ все ще не мала доступу до затриманих та місць тримання під вартою. ММПЛУ залишається особливо стурбованою станом здоров'я та безпекою затриманих у неофіційному місці тримання під вартою «Ізоляція» в Донецьку, щодо якого ММПЛУ отримала твердження, що заслуговують на довіру, про катування та жорстоке поводження.

ММПЛУ продовжувала отримувати твердження про те, що Служба безпеки України (СБУ) утримувала затриманих осіб у неофіційних місцях тримання під вартою, як-от готельних номерах та офісах, без доступу до адвоката.

«Я не можу сказати вам більше, в СБУ мене попередили, що якщо я хочу залишитись живим, краще мовчати»

– затриманий у зв'язку з конфліктом в СІЗО.

На території, яка контролюється озброєними групами, ММПЛУ зафіксувала шість випадків свавільного затримання, тримання під вартою без зв'язку із зовнішнім світом, жорстокого поводження та катувань у 2019 та 2020 рр. Жертви, включаючи двох жінок, були затримані чоловіками з «міністерства державної безпеки» або «міністерства внутрішніх справ», які в деяких випадках не представлялись і не пояснювали причини затримання. Ніхто не повідомляв членам сімей жертв, переважно жінок, інформацію про місце перебування їхніх родичів, іноді впродовж декількох місяців, збільшуючи їх емоційні переживання та економічні труднощі. Одній із затриманих осіб, яку згодом відпустили, та іншим свідкам таких затримань погрожували і закликали не говорити про те, що сталося, і в результаті вони не скаржились, побоюючись помсти.

ММПЛУ вітає постійні зусилля з боку співробітників правоохоронних органів щодо боротьби та запобігання катуванням і жорсткому поводженню та притягнення до відповідальності порушників, які займають керівні посади. 27 жовтня під процедурним керівництвом Офісу Генерального прокурора колишньому начальнику Кагарлицького відділення поліції було пред'явлено обвинувачення за частиною 2 статті 146-1 Кримінального кодексу за невжиття заходів та неповідомлення про насильницькі дії, вчинені його підлеглими. За даними слідства, обвинувачений, достовірно знаючи про факт затримання 9 січня 2020 його підлеглими двох осіб без належного оформлення та утримування їх упродовж ночі у відділенні поліції пристебнутими наручниками до батареї, не вжив заходів

для припинення незаконних дій та не повідомив компетентні органи про цей злочин.

ММПЛУ вітає затвердження Урядом 28 жовтня 2020 року другого Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на 2021-2025 рр., який включає в себе діяльність у сфері боротьби та запобігання гендерному та сексуальному насильству в контексті збройного конфлікту.

Правосуддя та відповідальність

Як зазначено в тематичній доповіді УВКПЛ [«Права людини в контексті відправлення правосуддя у кримінальних справах, пов'язаних з конфліктами в Україні, квітень 2014 - квітень 2020 року»](#), опублікованій 27 серпня 2020 року, відсутність відповідальності за порушення прав людини, вчинені державними органами, та невиправдані затримки у судовому розгляді продовжували перешкоджати правосуддю. Ситуація ще більше погіршилася через заходи, пов'язані з COVID-19, які обмежили доступ затриманих до адвокатів і призвели до подальших затримок.

Випадки свавільних арештів, затримання та тримання під вартою без зв'язку із зовнішнім світом, катувань та жорстокого поводження з особами на території, яка контролюється озброєними групами (згадані вище), свідчать про існування моделі отримання «зізнань», які використовуються як доказ вини під час подальшого «кримінального провадження» у порушення гарантій справедливого судового розгляду.

В кінці документу наведено інформацію щодо відправлення правосуддя в Криму.

Громадянський простір

Перший тур місцевих виборів відбувся 25 жовтня 2020 року. 8 серпня 2020 року Центральна виборча комісія прийняла рішення про неможливість проведення місцевих виборів у містах, селищах та селах десяти територіальних громад Донецької області та восьми територіальних громад Луганської області на основі рекомендацій обласних військово-цивільних адміністрацій. Щонайменше 26 жителів (10 жінок та 16 чоловіків) скаржились ММПЛУ на позбавлення права голосу. ММПЛУ звертає увагу на висновки Бюро демократичних інститутів і прав людини (БДІПЛ) Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) про те, що обґрунтування рішень про непроведення виборів у цих громадах не містило прозорих критеріїв та не забезпечувало достатніх гарантій виборчих прав, що підірвало довіру громадськості до процесу. ММПЛУ закликає Уряд до якнайшвидшого

вирашення цих питань, враховуючи той факт, що чинне законодавство передбачає можливість проведення виборів у березні та жовтні. Враховуючі це, вибори у 18 постраждалих громадах можуть бути проведені у 2021 році, якщо відповідні дії будуть прийняті Центральною виборчою комісією та військово-цивільними адміністраціями.

«Ми відчуваємо себе ізгоями через скасування місцевих виборів на сході України»

– чоловік-мешканець населеного пункту поблизу лінії зіткнення.

Напередодні виборів ММПЛУ спостерігала зростання кількості нападів на політичних суб'єктів (членів та співробітників політичних партій), зокрема під час зібрань. ММПЛУ також зафіксувала напади на майно, що належить політичним суб'єктам та політичним партіям, зокрема п'ять нападів на офіси політичних партій. Правоохоронні органи часто були не в змозі ефективно захистити жертв та запобігти насильству. Порушники, часто пов'язані з крайніми правими групами, спрямовували свої дії в основному на дві опозиційні політичні партії – «Партію Шарія» та «Опозиційну платформу «За життя», яку багато хто вважає «проросійською». Більшість порушників не було притягнуто до відповідальності за ці напади.

ММПЛУ також відзначила збільшення випадків насильства щодо учасників неполітичних зібрань, як-от мітингів перед судами, що розглядали гучні справи, та заходів, організованих ЛГБТІ та їх прихильниками. Риторика ненависті проти ЛГБТІ продовжувала лунати, як у мережі Інтернет, так і поза нею, зокрема, напередодні прайдів. У деяких випадках риторика ненависті супроводжувалась насильством або спробами насильства проти учасників прайду або нападами на приміщення громадських організацій ЛГБТІ.

Викликає стурбованість нездатність органів влади запобігти насильству, зокрема шляхом вирішення питання риторики ненависті. В Одесі, незважаючи на велику кількість представників поліції та Національної гвардії, правоохоронні органи не змогли забезпечити проведення прайду. Члени крайніх правих груп застосували сльозогінний газ, кидали яйця та здійснили напад на кількох учасників, що змусило організаторів скасувати захід. Неодноразово правоохоронні органи були неспроможні притягнути порушників, пов'язаних з крайніми правими групами, до відповідальності за злочини, що може сприйматися як систематична безкарність цієї категорії порушників.

«Якщо вони напали на мене навіть коли я не згадувала свою сексуальну орієнтацію, це означає, що вся ЛГБТІ спільнота в Україні перебуває у великій небезпеці»

– потерпіла від гомофобного нападу у Києві.

Понад 100 контрдемонстрантів кидали яйця та застосовували сльозогінний газ проти учасників/-ць Прайду в Одесі – ЛГБТІ та їх прихильників/-ць – 30 серпня 2020 року. Повідомляється, що в результаті нападу щонайменше 16 учасників/-ць отримали тілесні ушкодження, а двох поліцейських госпіталізували.

ММПЛУ особливо стурбована насильницькими діями, спрямованими проти ромів, що відбулися 29 серпня 2020 року в Андріївці Харківської області. Незважаючи на присутність поліції, а також заходів із завчасного попередження ММПЛУ та Координаторки системи ООН в країні, яке сприяло зменшенню рівня насильства, одну сім'ю ромів довелося евакуювати після загострення напруженості між громадами ромів та не-ромів. ММПЛУ шкодує, що співробітникам правоохоронних органів не вдалося запобігти ескалації шляхом попередження риторики ненависті та залучення поліції діалогу на місці інциденту. Натомість довелося евакуювати осіб, які наражалися на ризик, замість затримання винних у нападі.

ММПЛУ також стурбована повідомленнями про насильство над бездомними людьми, які були зафіксовані протягом звітного періоду, зокрема вбивством одного чоловіка у Львові та побиттям двох чоловіків у Києві.

Не залишати нікого осторонь – економічні та соціальні права

Пандемія COVID-19 негативно та непропорційно вплинула на економічні та соціальні права певних уразливих груп, а саме ромів, бездомних людей, осіб літнього віку, які перебувають у закладах довгострокового догляду, та осіб з інвалідністю, які проживають у відповідних установах та у громадах. Пандемія особливо позначилася на правах на охорону здоров'я, освіту, працю, інформацію та достатній рівень життя.

Конкретні проблеми, з якими стикаються деякі з цих груп, детально висвітлюються в інформаційних записках ММПЛУ щодо [ромів](#), [бездомних людей](#) та [осіб з інвалідністю](#), а також будуть включені до тематичної доповіді УВКПЛ, яка буде опублікована в грудні (див. вище).

Основні законодавчі зміни

ММПЛУ схвалює проведення Урядом всеосяжних консультацій щодо підготовки Національної стратегії у сфері прав людини та відповідного Плану дій на 2021-2023 роки. До складу робочих груп, які були створені для цього, увійшли представники урядових структур, члени Парламенту, представники організацій громадянського суспільства та міжнародних організацій; участь ООН координується ММПЛУ. Уряд повинен забезпечити, щоб ці консультації призвели до своєчасного прийняття документів, які сприяють реалізації порядку денного у сфері прав людини в Україні. ММПЛУ також закликає Президента та Кабінет Міністрів врахувати рекомендації Команди ООН у країні, спрямовані на забезпечення захисту всіх осіб у вразливих ситуаціях та відповідності державної політики України у сфері прав людини міжнародним стандартам.

ММПЛУ продовжує моніторинг змін, які стосуються мовних прав національних меншин після затримок у прийнятті закону про захист національних меншин у січні 2020 року, відповідно до вимог [Закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної»](#). Засідання Парламентської робочої групи, створеної для розробки цього закону, вперше відбулося 22 вересня 2020 року. ММПЛУ рекомендує, щоб законопроектом було передбачено забезпечення захисту мовних прав національних меншин, зокрема шляхом внесення змін до Закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної» та Законів [«Про освіту»](#) та [«Про повну загальну середню освіту»](#), згідно з міжнародними стандартами прав людини та рекомендаціями Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії).

сії), наданих у висновках щодо [Закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної»](#) та [Закону «Про освіту»](#).

Крим

«ФСБ потрібно було кинути когось зі Свідків Єгови за ґрати, щоб натиснути на всіх Свідків Єгови і показати, до чого може призвести дотримання їхньої віри»

– адвокат Свідків Єгови затриманих в Криму.

ММПЛУ стурбовано зазначає, що правоохоронні органи Російської Федерації в Криму продовжують пред'являти кримінальні обвинувачення в екстремізмі Свідкам Єгови за демонстрацію їхніх релігійних поглядів. У жовтні 2020 року правоохоронні органи Російської Федерації провели щонайменше дев'ять обшуків помешкань Свідків Єгови в Севастополі. Спочатку було затримано п'ять осіб, і хоча одну жінку згодом було звільнено, решту чотирьох чоловіків було затримано і проти них порушено кримінальні справи. Станом на 22 жовтня 2020 року чоловіки перебували в Сімферопольському СІЗО і безуспішно намагалися оскаржити запобіжний захід в апеляції. Двоє Свідків Єгови, Сергій Філатов та Артем Герасимов, які раніше цього року були засуджені за злочини, пов'язані з екстремізмом, були депортовані до Російської Федерації для відбування покарання за сотні кілометрів від своїх домівок. Обмеження, пов'язані з COVID-19, ще більше ускладнили відвідування їх членами сім'ї та друзями. Практика депортації затриманих із Криму до Російської Федерації для відбування покарання суперечить статті 49 Четвертої Женевської конвенції, яка забороняє депортацію захищених осіб за межі окупованої території, та Правилу 59 Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями ООН (Правила Мандели), яке вимагає, щоб «в'язні, наскільки це можливо, розподілялися до в'язниць, розташованих поруч з їхніми помешканнями або місцями соціальної реабілітації».

Інші питання, що викликають стурбованість, пов'язані з відправленням правосуддя Російською Федерацією в Криму, висвітлюються у [тематичній доповіді УВКПЛ](#) та у [звіті Генерального секретаря щодо Криму](#).

ММПЛУ зазначає, що органи влади Російської Федерації продовжували застосовувати практику свавільного затримання. Однією із показових справ є звинувачення

кримського татарина у членстві в незаконному збройному формуванні на материковій частині України та тримання його під вартою у Сімферопольському СІЗО, незважаючи на те, що термін дії його запобіжного заходу закінчився 17 жовтня 2020 року. Через три дні, під час судового розгляду, адвокат захисту дізнався, що запобіжний захід підсудного було продовжено майже на шість місяців після заочного розгляду справи. Ні адвокат, ні підсудний не були повідомлені про судові засідання та запрошені бути присутніми під час судового засідання; суддя також не надав жодних підстав чи обґрунтувань продовження терміну тримання під вартою.

ММПЛУ також зазначає, що практикуючі юристи продовжували стикатися з труднощами при виконанні своїх професійних обов'язків, представляючи українських громадян у судах в Криму та в Російській Федерації після депортації їхніх клієнтів. Адвокат захисту Лілія Гемеджи неодноразово представляла кримських татар під час розгляду справи «Хізб ут-Тахрір» та інших судових розглядах у Криму та Російській Федерації. Під час нещодавнього судового розгляду справи «Хізб ут-Тахрір» протягом щонайменше восьми місяців судді усно «попереджали» її про наслідки «надмірної завзятості» під час перехресних допитів свідків, суперечок із судом та «порушення порядку судового засідання». Пані Гемеджи стверджує, що вона просто виконувала свої професійні обов'язки, представляючи інтереси своїх клієнтів, і не розуміє, як це можна тлумачити як службовий проступок. Після ухвалення спеціального рішення від 17 серпня 2020 року, в якому було встановлено, що дії пані Гемеджи являють собою неповагу до суду та порушують звичайний режим роботи суду, пані Гемеджи наразі загрожує позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю. Це ускладнило виконання нею професійних обов'язків та мало стримувальний ефект на інших адвокатів, які представляють клієнтів у подібних справах.

Міжнародне право прав людини вимагає, щоб із затриманими поводитись гуманно та з повагою до людської гідності, включаючи забезпечення найвищого досяжного рівня фізичного та психічного здоров'я. Однак проведені ММПЛУ інтерв'ю показали, що умови тримання під вартою в Сімферопольському СІЗО та місцях попереднього ув'язнення в Російській Федерації, в яких утримувалися жителі Криму після депортації з Криму, є невідповідними. Місця ув'язнення тісні та переповнені, що змушує затриманих складати графік сну та користування ліжком. Затримані скаржаться на недостатнє природне освітлення

та свіже повітря, відсутність опалення під час суворої зими та елементарної медичної допомоги, зокрема, в наявності є лише знеболювальні препарати, навіть при важких захворюваннях. Російська Федерація, як окупаюча держава в Криму, повинна забезпечити відповідність умов тримання під вартою міжнародним стандартам.

Контактні дані

вул. Еспланадна, 20, к. 310,
м. Київ, 01023
+38 044 253 59 66
hrmmu@ohchr.org

Відскануйте QR-код, щоб
прочитати більше доповідей
УВКПЛ щодо ситуації
з правами людини
в Україні